

สารบัญ

เทคโนโลยีการเคลือบทางเภสัชกรรม

บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 นิยามของการเคลือบ	1
	1.2 พัฒนาการของเทคโนโลยีการเคลือบทางเภสัชกรรม	1
	1.3 จุดประสงค์ของการเคลือบทางเภสัชกรรม	3
	1.4 ประเภทของการเคลือบทางเภสัชกรรม	4
บทที่ 2	การเคลือบน้ำตาล (sugar coating)	7
	2.1 ลักษณะเฉพาะของยาเม็ดเคลือบน้ำตาล	7
	2.2 ข้อดีและข้อเสียของการเคลือบน้ำตาล	8
	2.3 วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการเคลือบน้ำตาล	9
	2.4 ขั้นตอนของการเคลือบน้ำตาล	9
	2.4.1 การเคลือบกันชื้น (sealing)	9
	2.4.2 การเคลือบชั้นรองพื้น (subcoating)	11
	2.4.3 การทำให้เรียบ (smoothing)	12
	2.4.4 การเคลือบสี (coloring)	13
	2.4.5 การขัดมัน (polishing)	13
	2.4.6 การพิมพ์ลาย (printing)	14
	2.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเคลือบน้ำตาล	14
	2.6 ปัญหาที่พบในการเคลือบน้ำตาลและการแก้ไข	15
	2.6.1 ปัญหาที่เกิดกับยาเม็ดแกน	15
	2.6.2 ปัญหาที่เกิดกับชั้นเคลือบน้ำตาล	16
	2.6.3 ปัญหาที่เกิดกับเครื่องเคลือบ	18
	2.7 เสถียรภาพของยาเม็ดเคลือบน้ำตาล	19
	2.8 แนวโน้มของการเคลือบน้ำตาล	20
บทที่ 3	การเคลือบฟิล์ม (film coating)	23
	3.1 พัฒนาการของการเคลือบฟิล์ม	23
	3.2 กระบวนการเคลือบฟิล์ม	24
	3.3 ข้อดีของการเคลือบฟิล์มเทียบกับการเคลือบน้ำตาล	26
	3.4 ชนิดของฟิล์มเคลือบ	27

3.4.1	ฟิล์มเคลือบชนิดปลดปล่อยยาทันที (immediate-release film coatings)	27
3.4.2	ฟิล์มเคลือบชนิดปลดปล่อยยาแบบค้ำแปร (modified-release film coatings)	27
3.5	กลไกการเกิดฟิล์ม (mechanism of film formation)	27
3.5.1	การเกิดฟิล์มจากสารละลายพอลิเมอร์	28
3.5.2	การเกิดฟิล์มจาก aqueous polymer dispersion	29
3.6	การเคลือบฟิล์มระบบตัวทำละลายอินทรีย์ (solvent-based film coating)	31
3.7	การเคลือบฟิล์มระบบน้ำ (aqueous-based film coating)	32
3.7.1	ความหมายของ aqueous polymer dispersion	32
3.7.2	ข้อดีและข้อเสียของ aqueous polymer dispersion	34
3.7.3	การเตรียมเลเทกซ์แท้โดยกรรมวิธี emulsion polymerization	36
3.7.4	การเตรียมพอลิเมอร์โดยกรรมวิธี bulk polymerization	38
3.7.5	การเตรียมเลเทกซ์เทียมโดยการทำอิมัลชัน (emulsification)	39
3.7.5.1	การทำอิมัลชัน โดยตรง (direct emulsification)	39
3.7.5.2	การทำอิมัลชันแบบผกผัน (inverse emulsification)	40
3.7.5.3	การเกิดอิมัลชันเอง (self emulsification)	40
3.8	การเคลือบฟิล์มแบบธรรมดา (conventional film coating)	41
3.9	การเคลือบฟิล์มปลดปล่อยแบบค้ำแปร (modified release film coating)	43
3.10	การเตรียมแผ่นฟิล์ม (free film) และการประเมินสมบัติของแผ่นฟิล์ม	43
3.11	สมบัติเชิงกล (mechanical property) ของฟิล์ม	45
3.12	การทดสอบสมบัติเชิงกลของฟิล์ม	45
3.12.1	ความต้านแรงดึง (tensile strength)	47
3.12.2	ความยืด (elongation)	47
3.12.3	มอดูลัสยืดหยุ่น (elastic modulus)	47
3.12.4	งาน ณ จุดฉีกขาด (work of failure)	47
3.13	สมบัติเชิงกลของฟิล์มในสภาพแห้งและเปียก	48
3.14	ปัจจัยและตัวแปรที่ส่งผลต่อคุณภาพของฟิล์มเคลือบ	51
3.14.1	ตัวแปรด้านสูตรตำรับ	51
3.14.1.1	ขามัดแกมและซัสเตรด	51
3.14.1.2	ชนิดและความเข้มข้นของพลาสติกไซเซอร์	51
3.14.1.3	ปริมาณของแข็งในของเหลวใช้เคลือบ	53
3.14.1.4	สารเติมแต่ง	54
3.14.1.5	พอลิเมอร์ผสม	57

3.14.1.6 การเคลือบชั้นนอก	57
3.14.2 ตัวแปรด้านกระบวนการ	58
3.14.2.1 อุณหภูมิ	58
3.14.2.2 ปริมาณลมเข้า-ออก	58
3.14.2.3 อัตราการพ่นละออง	58
3.14.2.4 ความดันทำให้เป็นละออง	59
3.15 ปัญหาในการเคลือบฟิล์มและการแก้ไข	60
3.16 การควบคุมคุณภาพยาเม็ดเคลือบ	66
3.17 ตัวอย่างสูตรของเหลวใช้เคลือบ	66
บทที่ 4 วัสดุที่ใช้ในการเคลือบฟิล์ม (film coating material)	79
4.1 สารก่อฟิล์ม (film former) ที่ใช้ในทางเภสัชกรรม	80
4.1.1 พอลิเมอร์ชนิดละลายน้ำได้ (water-soluble polymer)	81
4.1.1.1 อนุพันธ์ของเซลลูโลสชนิดละลายน้ำได้	81
4.1.1.2 พอลิเมอร์อะคริลิกชนิดละลายน้ำได้	84
4.1.1.3 Polyvinyl alcohol - polyethylene glycol graft copolymer	85
4.1.2 พอลิเมอร์ชนิดไม่ละลายน้ำ (water-insoluble polymer)	86
4.1.2.1 อนุพันธ์ของเซลลูโลสชนิดไม่ละลายน้ำ	86
4.1.2.2 พอลิเมอร์อะคริลิกชนิดไม่ละลายน้ำ	88
4.1.2.3 พอลิไวนิลแอลกอฮอล์	89
4.1.3 พอลิเมอร์ชนิดแตกตัวในลำไส้ (enteric polymer)	90
4.1.3.1 พอลิเมอร์ที่มีหมู่ phthalate ในโครงสร้าง	90
4.1.3.2 พอลิเมอร์อะคริลิกชนิดแตกตัวในลำไส้	93
4.1.3.3 พอลิเมอร์อื่น ๆ	94
4.2 พลาสติไซเซอร์ (plasticizer)	95
4.2.1 การเสริมสภาพพลาสติก (plasticization)	95
4.2.1.1 การเสริมสภาพพลาสติกภายใน (internal plasticization)	97
4.2.1.2 การเสริมสภาพพลาสติกภายนอก (external plasticization).....	97
4.2.2 อุณหภูมิเปลี่ยนสภาพแก้ว (glass transition temperature)	97
4.2.3 กลไกการทำงานของพลาสติไซเซอร์	98
4.2.4 พลาสติไซเซอร์ที่ใช้ในทางเภสัชกรรม	99
4.2.5 การผสมพลาสติไซเซอร์ใน aqueous polymer dispersion	99

	4.3 สารแต่งสี (colorant)	102
	4.4 สารกันเหนอะ (antitack)	105
	4.5 สารเติมแต่งอื่น ๆ	106
	4.6 ตัวทำละลาย	107
	4.6.1 น้ำ	107
	4.6.2 ตัวทำละลายอินทรีย์	108
บทที่ 5	การเคลือบเพื่อตัดแปรการปลดปล่อยยา	117
	5.1 โครงสร้างของเภสัชภัณฑ์เคลือบและการปลดปล่อยยา	117
	5.2 รูปแบบขานิดปลดปล่อยแบบทยอย (sustained-release dosage form)	120
	5.3 รูปแบบขานิดเคลือบแตกตัวในลำไส้ (enteric-coated dosage form)	126
	5.4 ระบบนำส่งยาอาศัยแรงดันออสโมซิส (osmotically controlled delivery system)	132
	5.4.1 ระบบนำส่งยาอาศัยแรงดันออสโมซิสสำหรับตัวของแข็ง	133
	5.4.2 ระบบนำส่งยาอาศัยแรงดันออสโมซิสสำหรับตัวของเหลว	134
	5.5 การดกอดัดเภสัชภัณฑ์เคลือบรูปแบบหลายหน่วย	138
บทที่ 6	การเคลือบโดยไม่ใช้ตัวทำละลาย (solventless coating)	147
	6.1 การเคลือบ โดยดกอดัด (compression coating)	147
	6.2 การเคลือบด้วยสารหลอมร้อน (hot-melt coating)	153
	6.3 การเคลือบพ่นด้วยผงแห้งอาศัยไฟฟ้าสถิต (electrostatic spray powder coating)	156
	6.4 การเคลือบด้วยผงแห้ง (dry powder coating)	159
	6.5 การเคลือบโดยบ่มด้วยแสง (photocurable coating)	161
บทที่ 7	เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเคลือบ	169
	7.1 ส่วนประกอบของเครื่องเคลือบ	169
	7.2 หม้อและคอลัมน์ที่ใช้ในการเคลือบ (coating pan and coating column)	170
	7.2.1 หม้อเคลือบชนิดธรรมดา (conventional coating pan)	170
	7.2.2 หม้อเคลือบชนิดธรรมดาแบบดัดแปร (modified conventional coating pan)	171
	7.2.3 หม้อเคลือบชนิดระบายอากาศด้านข้าง (side-vented coating pan)	172
	7.2.4 เครื่องเคลือบแบบฐานก่อกองของไหล (fluid bed coater)	175
	7.3 ระบบฉีดพ่น	179
	7.3.1 ระบบฉีดพ่นชนิดใช้แรงอัดอากาศ	179
	7.3.2 ระบบฉีดพ่นชนิดใช้แรงดันไฮดรอลิก	180
	7.3.3 ระบบฉีดพ่นชนิดใช้คลื่นเหนือเสียง	180

7.4 ระบบปั๊มดูด-จ่ายของเหลวใช้เคลื่อน	181
7.5 ระบบลมและอุปกรณ์ให้ความร้อน	182
7.6 ตัวอย่างระบบการเคลื่อน: กรณีศึกษา	183

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก: ตัวอย่างเกสซ์ภัณฑ์ชนิดเคลื่อน	195
ภาคผนวก ข: สารก่อฟิล์ม พลาสติกไซเซออร์ ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง	201
ภาคผนวก ค: อภิธานศัพท์ (glossary)	210
ดัชนี	219

ชื่อ

๒ ส.ค. ๕๓

เทคโนโลยีการเคลื่อนทางเภสัชกรรม

จำนวนพิมพ์ 500 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552

เลขหมู่ 615.19 -
@ 14
2552
เลขทะเบียน 14490
วันที่ 2/ ส.ค. / 2553
105139

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

อรรถกฤษณา แพร่ดกกุล.

เทคโนโลยีการเคลื่อนทางเภสัชกรรม. -- กรุงเทพฯ : คณะเภสัชศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2552.

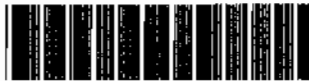
229 หน้า.

1. เภสัชกรรม 2. เทคโนโลยีเภสัชกรรม. I. ชื่อเรื่อง.

615.1

ISBN 978-974-8182-85-8

BSTI DEPT. OF SCIENCE SERVICE
สำนักหอสมุดฯ กรมวิทยาศาสตร์บริการ

1110010594

ผู้แต่ง รongศาสตราจารย์ ดร. เกษักรหญิงอรรถกฤษณา แพร่ดกกุล
สาขาวิชาเทคโนโลยีเภสัชกรรม
คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
63 ถ.รังสิต-นครนายก อ.องครักษ์ นครนายก 26120

แบบปก วรริดา แพร่ดกกุล

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์วิจักษ์การปก เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์/โทรสาร 0 2275 4000